

УДК: 796.032.2 (477) «1913»

Зеленюк О.В.,

доцент кафедри фізичного виховання

Гуманітарного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка,

кандидат наук фізичного виховання і спорту;

Чекмарьова В.В.,

старший викладач кафедри фізичного виховання

Гуманітарного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

КИЇВСЬКА ОЛІМПІАДА 1913 р.: ПЕРША СПРОБА ВТІЛЕННЯ ІДЕАЛІВ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

Досліджено досвід організації та проведення Київської олімпіади 1913 р. як першої масштабного огляду досягнень спортсменів Російської імперії та їхньої готовності до участі на міжнародних Олімпійських іграх.

Ключові слова: Київська олімпіада 1913 року, організація, проведення та результати змагань.

Актуальність. Олімпізм, як життєва філософія, що гармонійно об'єднує велич тіла, волі та розуму людини, здобутих через зусилля чесної спортивної боротьби, — базується на гуманістичних цінностях та універсальних етичних принципах.

Історія олімпізму в Україні бере початок із проведення у м. Києві Першої олімпіади, що входила до програми Всеросійської виставки (серпень 1913 р.). Саме ця подія яскраво засвідчила дебют представників української спортивної спільноти в організації та проведенні масштабного фізкультурного заходу, історичний досвід якого є надзвичайно корисним та повчальним у розбудові сучасного олімпійського руху на теренах України.

Метою наукової розвідки було дослідження організації та проведення Київської олімпіади 1913 р. (на підставі опрацювання матеріалів літератури) для використання історичного досвіду щодо популяризації олімпійських ідеалів в Україні.

Результати дослідження. Влітку 2013 року Україна відзначила важливу подію в історії розвитку фізичної культури і спорту,

а саме — сторіччя проведення у м. Києві Першої олімпіади, як складової частини Всеросійської виставки.

Провальний виступ спортивної збірної команди Російської імперії на V Олімпіаді 1912 р. у Стокгольмі (передостаннє місце у загальному заліку серед 18 країн-учасниць) журналісти порівняли з Цусімською поразкою флоту та ганьбою держави. Аби не допустити подібних невдач у майбутньому та з метою набуття спортсменами необхідного досвіду участі в міжнародних змаганнях, було вирішено регулярно проводити в Росії свої олімпіади.

Першим містом демонстрації мобілізації всіх спортивних сил Імперії став саме Київ, де спеціально було зведено на Лук'янівці «Спортивне поле» — стадіон, що став першою у Росії стаціонарною спортивною спорудою, пристосованою для змагань з легкої атлетики, футболу, велосипедного і ковзанярського спорту, мотоперегонів тощо.

Хоча ідея проведення Олімпіади мала підтримку з боку держави (на її організацію було асигновано 10 тисяч карбованців сріблом), проте без дієвого ентузіазму спортивної спільноти Києва задум навіряд чи був успішним.

Для організації та проведення Всеросійської Олімпіади було сформовано Київський олімпійський комітет, до складу якого входили також члени царської родини.

Головою цього комітету обрали нашого видатного співвітчизника, лікаря (невропатолога й ортопеда), педагога (викладача гімнастики Київського учительського інституту, організатора загонів київських скаутів-розвідників), журналіста (головного редактора журналу «Краса і сила»), голову відділу фізичного розвитку, спорту та мисливства Виставкового комітету Олександра Костянтиновича Анохіна (1882–1920 рр.).

Офіційним органом Олімпіади став журнал «Красота и сила», який за власні кошти видавали члени київського гуртка «Спорт» О. Анохін, В. Крамаренко та А. Роханський.

Для нагородження переможців було виготовлено медалі, жетони та дипломи, а також значки із зображенням спортсмена-дискобола та написом «Перша Російська олімпіада — 1913».

Спортивна програма олімпіади, що була складена за зразком міжнародних Олімпійських ігор та затверджена Російським олімпійським комітетом, передбачала проведення змагань із легкої

атлетики, гімнастики, боротьби, важкої атлетики, стрільби, плавання, кінного спорту, футболу, фехтування, веломотоперегонів Київ-Чернігів-Київ тощо.

Серед 604 учасників змагань були представники спортивних організацій Російської імперії та офіцери гімнастично-фехтувальних шкіл Петербурзького, Варшавського та Київського військових округів (285).

За регламентом Олімпіади, участь у змаганнях могли брати лише громадяни Російської імперії. Усі зареєстровані учасники отримали спеціальні значки на право безкоштовного відвідування місць змагань.

На змагання з легкої атлетики зареєструвалися 174 спортсмена, з гімнастики — 58, важкої атлетики і боротьби — 45, зі стрільби — 92, плавання — 37, кінного спорту — 38, футболу — 62, з веломотоперегонів Київ-Чернігів-Київ — 35 осіб. Серед учасників Київської олімпіади було 25 спортсменів, які виступала на Олімпійських іграх 1908 і 1912 років.

Урочисте відкриття Київської олімпіади розпочалося 20 серпня 1913 року, коли колона представників 15 спортивних організацій із дев'яти міст імперії, що рухалася за маршрутом Думська площа (тепер — майдан Незалежності) — Львівська площа — вулиця Дика (теперішня Студентська) і, нарешті, пройшла під аркою першого в Російській імперії справжнього стадіону.

На церемонії відкриття було встановлено рекорд відвідування стадіону — майже 10 тисяч глядачів.

На чолі параду спортсменів (639 осіб) йшов поручик М. Раєвський із прапором Російської імперії, що раніше побував на Іграх V Олімпіади 1912 р. в Стокгольмі. Стадіоном також урочисто пройшли члени Олімпійського комітету та судді.

З нагоди відкриття Олімпіади київських гімназистів і студентів звільнили від навчальних занять та дозволили безкоштовно відвідувати змагання, а волонтери з їх числа допомагали забезпечувати порядок на трибунах.

Після урочистого параду перед глядачами церемоніальним маршем пройшли команди київських жіночих гімназій і педагогічних курсів, а також спортсмени різних навчальних закладів та спортивних товариств і гуртків Києва та Чернігова. Особливий інтерес у публіки викликала композиція «Робота в полі», коли молодь в

українському вбранні під музику синхронно виконувала рухи, що імітували працю селян (хлопці тримали коси, а дівчата — граблі). Показові виступи гімнастів на стадіоні тривали ще кілька днів після завершення Олімпіади. Після святкового відкриття почалися змагання з гімнастики, боротьби, легкої атлетики, скачок тощо. Окрім офіційної програми, додатково було проведено змагання учнів і гімназистів Південно-Західного краю, турніри з футболу та лаун-тенісу.

Змагання з видів спорту проходили щоденно з 9 до 18 години з перервою на обід (1,5 години) не тільки на стадіоні «Спортивне поле», але й інших аренах. Так, в яхт-клубі Матвіївської затоки (Труханів острів) змагалися плавці, стрибуни у воду, веслувальники і яхтсмени; на Печерському і Сирецькому іподромах проходили скачки; на скетінг-рингу (сучасна вулиця Архітектора Городецького) — фехтувальні двобої; на Сирецькому стрільбищі (тепер масив Нивки) (сюди навіть проклали спеціальну вузькоколійну дорогу для глядачів) виборювали першість з інших видів спорту зі стрільби з гвинтівок, пістолетів, револьверів тощо.

Загальну увагу глядачів привертали небачені раніше вправи на турніках, трапеціях, канатах, групові вправи. Велике зацікавлення викликала боротьба, перші всеросійські змагання з плавання, турніри з фехтування на шаблях та рапірах, перетягування канату.

На іграх було встановлено 8 всеросійських і один світовий рекорди. Найшвидшим бігуном на стометрівці став В. Архипов із Москви (11,4 с); у бігу на 110 м з бар'єрами переміг із новим всеросійським рекордом (16,8 с) представник команди Петербурга Г. Гантварг, який був найкращим у стрибках у довжину (297 см) і висоту з місця (145 см); в стрибках у висоту з розбігу першим став В. Романов (175 см), у довжину — киянин О. Вешке (624 см); переможцем у стрибках із жердиною визнано москвича У. Бааша (340 см); в естафетному бігу 4×400 м атлети з київського гуртка «Спорт» показали рекордний час (3.34,0) — цей результат протримався 13 років! У плаванні перемогли петербуржці: 100 м вільним стилем — Н. Колпаков (1.23,2); на спині — А. Хамеляйнен (1.51,5); 200 м брасом — П. Пряселкін (3.44,0). Важкоатлет Краузе з Я. Риги встановив всеросійський рекорд в поштовху однією рукою — 230 фунтів (майже 100 кг).

У Києві вперше поряд із чоловіками змагалися жінки. Так, представниці прекрасної статі виборювали нагороди в таких дисциплінах — біг на 100 і 400 метрів, естафета 4×100 метрів, стрибки у до-

вжину з місця і розбігу, стрибки у висоту, штовхання ядра, а також фехтування на рапірах. Киянка Н. Попова стала багаторазовою чемпіонкою Київської олімпіади, яка встановила світовий рекорд у бігу на 100 метрів (13,1 с), була першою в бігу на 60 м (9,1 с), стрибках в довжину з розбігу (4,12 см) і в стрибках у висоту з місця (122 см). Інша представниця Києва — А. Раткова стала переможницею в стрибках у довжину з місця (203 см), штовханні ядра (4,75 см) та фехтуванні на рапірах. Ці атлетки були високо шанованими спортивною громадою як різнобічні спортсменки, що чудово бігали на ковзанах, грали в лаун-теніс, фехтували, займалися гімнастикою.

Переможці змагань із окремих видів спорту були нагороджені 18 цінними призами. Так, головний приз вибороли легкоатлети пєтербурзького гуртка любителів спорту, а київський гурток «Спорт» було нагороджено призом за найбільшу кількість перемог. Серед найпочесніших трофеїв, що вручалися переможцям київської Олімпіади була іменна нагорода доктора Олександра Анохіна.

Таким чином, високий рівень організації Першої київської олімпіади, видатні спортивні досягнення атлетів і значний суспільний резонанс цього масштабного заходу, — стали свідченням вдалої підготовки спортсменів до наступних міжнародних стартів та потужним поштовхом до розвитку спорту на теренах України.

Висновки.

1. Організація та проведення Київської олімпіади 1913 р. є узагальненням здобутків першого досвіду втілення ідеалів олімпійського руху на теренах України, що може бути використаним при проведенні сучасних масштабних міжнародних спортивних заходів.

2. Київська олімпіада засвідчила масовий інтерес і потяг населення до спорту як соціально-культурного явища, сприяла залученню студентської й учнівської молоді до спортивних занять та продемонструвала гендерну рівність жінок у цій важливій сфері.

Джерела:

1. М.Д. Зубалій О.К. Анохін — організатор Першої Російської олімпіади в Києві / М. Зубалій // Фізичне виховання в сучасній школі: Наук.-метод. журн. — 2012. — №1. — С.43–46.
2. С. Наконечна І Російська Олімпіада як дзеркало суспільних тенденцій / С. Наконечна // Олімпійська арена. — 2013. — № 3. — С. 28–32.

3. С. Наконечна І Російська Олімпіада «Були в наш час свої герої» / С. Наконечна // Олімпійська арена. — 2013. — № 4. — С. 10–15.
4. Энциклопедия олимпийского спорта // Под общей редакцией В.Н. Платонова — К.: Олимпийская литература, 2004. — Т.5. — С. 32–46.
5. Зеленьок О., Бикова А., Тюркіна Л. Згадаймо цю мить історії / О. Зеленьок, А. Бикова, Л. Тюркіна // «Проблеми формування здорового способу життя молоді»: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, магістрантів та аспірантів; Під заг. ред. Р.Р. Сіренко — Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2013. — С. 26–27.

Изучен опыт организации и проведения Киевской олимпиады 1913 года как первого масштабного смотра достижений спортсменов Российской империи и их готовности к участию в международных Олимпийских играх.

Ключевые слова: Киевская олимпиада 1913 года, организация, проведение, результаты соревнований.

It is examined experience of organization and holding 1913 Kyiv Olympics as the first great performance of sportsmen achievements in the Russian Empire and sportsmen's readiness for participation in the international Olympic Games.

Key words: 1913 Kyiv Olympics, organization, holding, competition results.